

УДК 378: 37.011.3

Дубина Л. О.

ПОТЕНЦІАЛ АДАПТАЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ СЕРЕДНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНИ

У статті розкриваються особливості функціонування системи середньої професійної освіти Федеративної Республіки Німеччини, що має потужний потенціал адаптації до економічних і соціальних змін. Розкрито тенденції процесів модернізації професійної освіти ФРН. Конкретизовано, що за дуальної цільової підготовки майбутній робітник отримує певні професійні компетенції, а також у нього формуються особистісні якості, що дозволяють відповідально виконувати певні професійні функції; результативно працювати в команді; оптимально обирати технологічне рішення.

Ключові слова: дуальна освіта, професійна освіта, кваліфікований робітник, модернізація, система кваліфікацій.

Постановка проблеми. Стратегії формування освітніх парадигм у сучасному мінливому світі визнаються вагомим чинником суспільного прогресу. Однією з головних причин актуалізації проблеми ефективного й успішного функціонування закладів освіти, що забезпечують підготовку кваліфікованих робітників є усвідомлення того, що в Україні були і є суттєві стратегічні прорахунки на різних рівнях управління освітньою системою. Наявність таких прорахунків – це не виняткова особливість функціонування закладів освіти в Україні. Багато розвинених країн світу стикаються з проблемою підготовки кваліфікованих робітників.

Результативність сучасної професійної освіти у Федеративній Республіці Німеччина (ФРН) забезпечується наявністю нових методів і технологій навчання. Якість знань і професійних навичок і умінь кваліфікованих робітників забезпечується технологією навчання. Загальновизнаним серед фахівців ФРН з професійної освіти є той факт, що у країні, яка не має потужних ресурсів сировини, професійні кваліфікації робітників гарантують конкурентну спроможність німецьких підприємств на світовому ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному світі відбувається становлення нової парадигми освіти, основою якої є визнання пріоритетним розвиток і творчу самореалізацію особистості у глобалізованому світі. Відомий новатор та лідер в сфері освіти М. Фуллан вважає, що у ХХІ сторіччі переважатимуть ті організації та спільноти, що ґрунтуються на неперервному навчанні та неперервному викладанні [1]. Проблематикою професійної освіти в Німеччині займалися такі вчені, як Н. Абашкіна [2], С. Амеліна [3], Д. Торопов [4], О. Яковенко [5] та ін.

Метою статті є висвітлення особливостей функціонування і потенціалу адаптації системи середньої професійної освіти ФРН.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реаліями останніх років у Європі стали процеси інтеграції професійної освіти у світовий освітній простір. ФРН прагне не тільки інтегруватися у європейський освітній простір, але і посісти там позицію лідера, який здатний пропагувати переваги системи професійної освіти Німеччини і зміцнювати позиції німецької системи кваліфікацій (Deutschen Qualifikationsrahmens (DQR)). Разом з тим, іде трансформація системи професійної освіти ФРН на підставі прийнятої у 2008 році Європейської системи кваліфікацій (European Qualifications Framework (EQF)). Одна з тенденцій, що є підґрунтям процесів модернізації професійної освіти ФРН – рух згідно загальноєвропейської концепції навчання впродовж життя.

З документів, що визначають напрями і змісти модернізації професійної освіти у ФРН можна виокремити Національний пакт з підготовки кадрів і молодих кваліфікованих робітників («Nationaler Pakt für Ausbildung und Fachkräftenachwuchs»), який було прийнято у 2004 році (його дію було подовжено до 2014 року). Загальна програма німецького уряду «Інновації у професійному навчанні» («Innovationskreis berufliche Bildung»), була прийнята у 2007 році. У цій програмі було визначено 10 принципів модернізації професійної освіти у Німеччині та визначено провідні тенденції і пріоритети.

У матеріалах Спілки праці зазначається, що «засадами структурних змін дуальної системи професійного навчання повинні бути наступні принципи:

1. Навчальні професії повинні орієнтуватися на типові кваліфікаційні вимоги з професії, що обумовлено характерними особливостями реального виробництва. Процес навчання професії повинен

бути організований таким чином, щоб зміни сфері праці, що відбуваються постійно у подальшому органічно враховувалися молодим фахівцем при роботі на виробництві.

2. Взаємозв'язок теоретичного і виробничого навчання в середині дуальної системи дозволяє молодій особі без перешкод перенести отримані професійні уміння з освітньої сфери у сферу зайнятості. Сучасний уклад дуальної системи повинен навчити молоду особу ще на стадії навчання самостійно планувати, впроваджувати і контролювати результати впровадження професійних знань і умінь щодо розв'язання конкретних завдань професії.

3. Професійна освіта створює передумови для певної мобільності в середині професії на ринку праці, що далі відбивається у готовності до безперервного навчання професії (lifelong learning, навчання впродовж життя).

4. Нові вимоги, що обумовлені викликами життя і загальним економічним розвитком світу (у спеціальній літературі все частіше з'являється термін «нові виклики») змушують промислові підприємства і професійні школи кооперуватися з метою досягнення більш високих результатів підготовки кваліфікованих фахівців.

5. Нові виклики настирливо вимагають удосконалити протокол прийняття іспитів у випускників дуальної системи професійної освіти. Це дозволить більш чітко віддзеркалювати реальність професійної школи і підприємства, а також гарантувати незалежний характер контролю якості отриманої освіти і досягнутого федерального стандарту.

6. Удосконалення дуальної системи професійної освіти повинно здійснюватися з обов'язковим врахуванням існуючої освітньої практики у конкретному окрузі або землі [6, с. 103-104].

Однією з тенденцій, що характеризують систему професійного навчання ФРН, стала поява нових програм корпоративного навчання (спеціальні термінові курси на підприємствах і у освітніх центрах, модульна система-швидкий спосіб отримання кваліфікації, вступні курси – для отримання загальних уявлень про обрані професії і т. ін.).

На особливу увагу заслуговують нові програми, спрямовані на забезпечення більш простого переходу від однієї кваліфікації до наступної, від одного рівня до іншого.

Кредитно-модульна система згідно оновленого Закону про професійну освіту (у редакції 2005 р.) (Berufsbildungsgesetzes), також спрямована на забезпечення гнучкості дуальної системи навчання.

Не зважаючи на вдалий досвід розвитку дуальної освіти в ФРН і успішної її адаптації до умов ринкової економіки, а також впливу цього досвіду на розвиток середньої професійної освіти країн Європи і світу, дослідники у сфері педагогіки і соціології попереджають про неможливість тотального копіювання цього досвіду у соціально-економічних умовах інших країн, що мають власні специфічні особливості, історію і традиції.

Прийняття у Федеративній Республіці Німеччині НКР (Німецької кваліфікаційної рамки) спричинило зміни у бік необхідності опису професійного профілю на підґрунті компетенцій (Hauptausschuss des Bundesinstituts für Berufsbildung, 2014) [7].

Лексичні одиниці компетенцій професійних стандартів аналогічні з НКР, але відповідності з Європейською рамкою кваліфікацій не має. Компетенції в німецькій кваліфікаційній рамці подано більш детально, і у практичній діяльності складно піддаються визначенню і диференціації [8].

Загальна кількість положень про професійну освіту приблизно дорівнює 350. Отже, на кожному навчальній професії наявне одне положення про професійне навчання.

Підприємства мають потребу тільки в тих навчальних професіях, що задовольняють їх специфічні потреби. Зазвичай, підприємства не зацікавлені у навчанні навичкам, що не надають їм зиску. Вони дотримуються позиції, що було б достатньо проводити вузькоспеціалізовану професійну підготовку з огляду на специфічні потреби сьогодення. Такий підхід суперечить попиту на гнучкий трудовий капітал, що гнучко розвивається. Учень, який пройшов навчання у такий спосіб, набув би тільки обмежені можливості на ринку праці. А також необхідно враховувати, що навчальні заклади, що утворюють другу частину, не можуть організувати навчання, що буде відповідати різноманітним вузьким вимогам [9].

За дуальної цільової підготовки майбутній робітник отримує певні професійні компетенції, а також у нього формуються особистісні якості, що дозволяють відповідально виконувати певні професійні функції; результативно працювати в команді; оптимально обирати технологічне рішення. Під час роботи відбувається усвідомлення майбутньої спеціальності і приймається обґрунтоване рішення про правильність вибору професії, відбувається первинна професійна ідентифікація.

Потенційний працедавець, який має власне уявлення про кваліфікованого робітника, може змінити процес навчання, доповнюючи зміст навчання низкою специфічних контекстів конкретного виробництва. Партнерство з освітнім закладом допомагає провести оцінку кадрових ресурсів ще на початкових стадіях професійної підготовки і у випадку явної невідповідності заздалегідь відмовити випускнику у наданні першого робочого місця або зарахувати його на посаду, якій відповідає рівень його підготовки.

Сьогодні у ФРН дуальна система можлива завдяки соціальному партнерству, що спрямовано на максимальне узгодження і реалізацію інтересів всіх учасників процесу.

Висновки. На завершення зазначимо, що різні структури навчальних професій передбачають гнучкі шляхи адаптації специфічних потреб компанії до обмеженої кількості положень про професійне навчання. Це є необхідною умовою для надання послуг професійного навчання на базі навчальних закладів, де учні проводять частину навчального часу.

Дуальна форма професійної освіти є не тільки педагогічною альтернативою, але і освітнім механізмом, що швидко адаптується до умов ринкового попиту.

Виважене поєднання кращих світових практик поєднання формальної і неформальної освіти, а також розробка професійних стандартів, інноваційних освітніх підходів, форм, змісту, методів, технологій, ефективних організаційних механізмів організації і розвитку системи професійного навчання і збереження української специфіки здатні спричинити відчутні ефекти і позитивні результати.

Використані джерела

1. Фуллан М. Сила змін: Вимірювання глибини освітніх реформ / пер. с англ. Львів, 2000. 269 с.
2. Абашкіна Н. В. Принципи розвитку професійної освіти: монографія. Київ, 1998. 207 с.
3. Амеліна С. М. Особливості дуальної системи вищої професійної освіти у навчальних закладах Німеччини. *Зб. наук, праць «Проблеми трудової і професійної підготовки»*. 2010. Вип. 15. С. 107–112.
4. Торопов Д. А. Обеспечение качества профессионального образования в Германии: дис. ... д-ра пед. наук. 2005. 301 с.
5. Яковенко О. Практична підготовка у вищих навчальних закладах Німеччини: особливості дуальної системи. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2012. Вип. 1. С. 76–81.
6. Herr E. Career guidance and counseling through the life span: systematic approaches. Glenview: Scott, Foresman / Little, Brown College Division, 1988. 576 p.
7. Hauptausschuss des Bundesinstituts für Berufsbildung, 2014 URL: https://www.bibb.de/dokumente/pdf/ha_beschluesseverzeichnis.pdf
8. Jahn H. Gestufte Studiengänge an deutschen Hochschulen, U. Welbers (Hrsg.) Studienreform mit Bachelor und Master. Gestufte Studiengänge des Lehrens und Lernens an Hochschulen. 1. Aufl. Lucherhand, 2001.
9. Muratov V. S. Possibilities of a dual system of education as a part of training of specialists: Successes of modern natural science. N7, 2008. P. 91.

Dubyna L.

PATENT OF ADAPTATION AND FEATURES OF THE FUNCTIONING OF THE SYSTEM OF MIDDLE PROFESSIONAL EDUCATION OF THE FEDERATIVE REPUBLIC OF GERMANY

The article reveals the peculiarities of functioning of the system of secondary vocational education of the Federal Republic of Germany, which has a strong potential for adaptation to economic and social changes. The tendencies of modernization process of vocational education of Germany are revealed. The effectiveness of modern vocational education in the Federal Republic of Germany (FRG) is ensured by the availability of new teaching methods and technologies. The quality of knowledge and professional skills and abilities of skilled workers is provided by the technology of training. The fact that in a country without strong resources of raw materials, the professional qualifications of workers guarantee the competitive ability of German enterprises in the world market is generally acknowledged among the specialists of the Federal Republic of Germany on vocational education.

One of the trends characterizing the vocational education system in Germany was the emergence of new corporate training programs (special urgent courses at enterprises and educational centers, a modular system, a quick way to qualify, introductory courses-to get general ideas about the chosen profession, etc.). Particular attention deserves new programs aimed at ensuring a simpler transition from one qualification to the next, from one level to another.

The dual form of vocational education is not only a pedagogical alternative, but also an educational mechanism that quickly adapts to the conditions of market demand. A well-considered combination of the best practices in the world, as well as the development of professional standards, innovative educational approaches, techniques, forms, content, methods, technologies, effective organizational mechanisms for organizing and developing the system of professional training and preserving Ukrainian specificity can produce tangible effects and positive results.

Key words: dual education, vocational education, skilled worker, modernization, system of qualifications.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2018 р.